

**JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA HARBIY
INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRI ISTIQBOLLARI**

*Jamoat xavfsizligi unverseteti
magistratura tinglovchisi podpolkovnik
Ziyayev Jahongir Nurulaevich*

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada jamoat xavfsizligini ta'minlashda harbiy infratuzilmaning o'рни va uni rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinadi. Zamonaviy tahdidlar sharoitida harbiy infratuzilmani takomillashtirish, uning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash hamda fuqarolar xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, harbiy va fuqarolik tuzilmalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: jamoat xavfsizligi, harbiy infratuzilma, milliy xavfsizlik, mudofaa tizimi, strategik rivojlanish.

АННОТАЦИЯ В данной статье рассматривается роль военной инфраструктуры в обеспечении общественной безопасности и перспективы её развития. Анализируются современные угрозы, необходимость совершенствования материально-технической базы военной инфраструктуры, а также её значение в обеспечении безопасности населения. Особое внимание уделяется вопросам взаимодействия военных и гражданских структур.

Ключевые слова: общественная безопасность, военная инфраструктура, национальная безопасность, оборонная система, стратегическое развитие.

ANNOTATION This article analyzes the role of military infrastructure in ensuring public safety and the prospects for its development. It examines modern security threats, the importance of strengthening the material and technical base of military infrastructure, and its role in protecting the population. Special attention is given to the development of cooperation between military and civilian institutions.

Keywords: public safety, military infrastructure, national security, defense system, strategic development.

KIRISH . Bugungi kunda dunyo miqyosida yuz berayotgan keskin geosiyosiy o'zgarishlar, qurolli mojarolar, mintaqaviy beqarorlik o'choqlari hamda globallashuv jarayonlarining chuqurlashuvi jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasini barcha davlatlar uchun dolzarb muammoga aylantirmoqda¹. Terrorizm va ekstremizmning yangi shakllari, transmilliy jinoyatchilik, noqonuniy migratsiya, kiberxavfsizlik

1.Sadykova, R., Kintonova, A., Gabdullina, A. & Karas, R. *The Role of Cybersecurity Challenges in Countering Terrorism*. DOI: <https://doi.org/10.52123/1994-2370-2023-1140>.

tahdidlari hamda iqlim o'zgarishi bilan bog'liq favqulodda vaziyatlar jamoat xavfsizligini ta'minlashda kompleks va zamonaviy yondashuvlarni talab etmoqda². Bunday murakkab sharoitda harbiy infratuzilmaning rivojlangan va samarali bo'lishi barqarorlik hamda xavfsizlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda³.

Dunyoning ko'plab mamlakatlarida harbiy infratuzilma endilikda faqat mudofaa vazifalarini bajarish bilan cheklanib qolmay, balki jamoat xavfsizligini ta'minlash, favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish, tinchlikni saqlash va gumanitar operatsiyalarni amalga oshirishda ham faol ishtirok etmoqda⁴. Harbiy obyektlar, muhandislik inshootlari, transport va logistika tarmoqlari, aloqa va axborot tizimlari, razvedka hamda monitoring vositalarining rivojlanganligi xavfsizlikka tahdidlarga qarshi samarali kurashish imkonini bermiqda.⁵

MAVZUNING DOLZARBLIGI. Bugungi globallashuv va geosiyosiy beqarorlik sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi har bir davlat uchun ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda. Turli xil xavf-xatarlar, jumladan, terrorizm, ekstremizm, transmilliy jinoyatchilik, tabiiy va texnogen favqulodda holatlar, kiberxavflar hamda ijtimoiy beqarorlik omillarining ortib borishi jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimini tubdan takomillashtirishni taqozo etmoqda. Bu jarayonda harbiy infratuzilmaning o'rni va ahamiyati beqiyosdir⁶ Ushbu jarayonlar jamoat xavfsizligini ta'minlashning samaradorligini oshirish bilan birga, inson xavfsizligi konsepsiyasini amaliyotga joriy etishga xizmat qilmoqda.⁷ Shu nuqtai nazardan, jamoat xavfsizligini ta'minlashda harbiy infratuzilmani rivojlantirish istiqbollari ilmiy asosda tahlil qilish, ilg'or xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy sharoitga moslashtirish bugungi kunda alohida dolzarblik kasb etadi⁸. Mazkur ishda ushbu masalalar kompleks yondashuv asosida yoritiladi.⁹

Bugungi kunda Markaziy Osiyo mintaqasi geosiyosiy jihatdan muhim hududlardan biri bo'lib, bu yerda yuz berayotgan siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlar jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasini alohida dolzarb etmoqda¹⁰.

2.Qambarov, D. xalqaro terrorizm: xalqaro jinoyat sifatida huquqiy javobgarlik va global hamkorlik.no. 11, 2024.

3.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 29-noyabrda "O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-27-son farmoni.

4.O'zbekistonda jamoat xavfsizligi konsepsiyasi tasdiqlandi. 30.11.2021.

5.O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023 (rasmiy tahrir).

6.O'zbekiston Respublikasining davlat xavfsizligi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.

7.Sobirov, Sirojiddin o'g'li. Jamoat xavfsizligini jangovor ta'minlash tizimining nazariy va amaliy ahamiyati. *Journalss.org*.

8.Xotamov, Z. T. Jamoat xavfsizligini ta'minlashda Milliy gvardiyaning o'rni. *International Conferences*, Vol. 1 No. 21, 2022.

9.Karimberganov, T. A. Kiberhujumlar va ularning axborot xavfsizligiga ta'siri. *Journal of International Science Networks*,

10.Tursunov, M. Yangi O'zbekistonda xavfsizlikning huquq asoslari. *Molodye Uchenye*, 3(29), 2025.

11.Giyasova, S. M. Uzbekistan's Cooperation in the Fight Against International Terrorism. *Modern Science and Research*,

12.G'oziyev, X. & Elov, Z. harbiy xizmatchi kasbiy kompetentligi namoyon etilishi. *Zenodo* (2024).

Mintaqada xavfsizlikka tahdid soluvchi omillar, jumladan ekstremizm va terrorizm xavfi, transchegaraviy jinoyatchilik, noqonuniy qurol va giyohvand moddalar aylanishi, suv va energetika resurslari bilan bog‘liq muammolar hamda migratsiya jarayonlarining kuchayishi davlatlardan xavfsizlikni ta‘minlashda kompleks va samarali yondashuvlarni talab qilmoqda.¹¹Bunday murakkab sharoitda harbiy infratuzilmaning rivojlanganligi jamoat xavfsizligini mustahkamlashning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.¹²Markaziy Osiyo mamlakatlarida jamoat xavfsizligini ta‘minlashda harbiy infratuzilma nafaqat milliy mudofaa qobiliyatini oshirish, balki chegara xavfsizligini mustahkamlash, favqulodda vaziyatlarga tezkor munosabat bildirish, tinchlik va barqarorlikni saqlashda muhim rol o‘ynaydi.¹³Harbiy obyektlar, muhandislik inshootlari, transport-logistika tizimlari, aloqa va axborot tarmoqlari, kuzatuv hamda boshqaruv markazlarining zamonaviy talablarga mosligi mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlash imkoniyatlarini kengaytiradi.¹⁴

Bugungi kunda Markaziy Osiyoda harbiy infratuzilmani rivojlantirish jarayonlari raqamlashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, kiberxavfsizlikni kuchaytirish hamda harbiy va fuqarolik tuzilmalari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liqdir.¹⁵Shuningdek, mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlashda davlatlar o‘rtasidagi o‘zaro ishonchni mustahkamlash va hamkorlikni kengaytirishda harbiy infratuzilmaning muvofiqlashtirilgan rivoji muhim ahamiyat kasb etadi.¹⁶Shu bois, jamoat xavfsizligini ta‘minlashda harbiy infratuzilmani rivojlantirish istiqbollarini Markaziy Osiyo sharoitida ilmiy jihatdan tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan takliflarni ishlab chiqish bugungi kunda alohida dolzarblik kasb etadi¹⁷. Mazkur ishda ushbu masalalar kompleks yondashuv asosida yoritiladi¹⁸.

13.Omonov, U. *Harbiy xizmatchilar va ularning oila a‘zolarini ijtimoiy himoya qilishning mohiyati va ahamiyati*. Eurasian Journal of Academic Research, 3(1 Part 6), 2023.

14.O‘zbekiston Respublikasining 2021 yil 26 martdagi PF-6196 sonli Farmoni. (Jamoat xavfsizligini ta‘minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish)

15.O‘zbekiston Respublikasining 2021 yil 15 aprel PQ-5077 sonli Qarori (Professional kadrlar tayyorlash tizimi).

16.O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to‘g‘risidagi 647-sonli Qonun (O‘zbekiston Respublikasi).

17.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 3 iyul Qarori №555.

18.OECD / UN Global Counter-Terrorism Framework (International standards on terrorism prevention and cooperation). OECD / United Nations.

19.NATO Defence and Security Guidelines (on civil-military cooperation and infrastructure). NATO publications.

Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta’minlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda¹⁹. Mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar, ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni mustahkamlash, fuqarolarning tinch va osoyishta hayotini ta’minlash jarayonlari xavfsizlik tizimiga, xususan, harbiy infratuzilmaning samarali faoliyatiga bo‘lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. ²⁰Zamonaviy tahdidlar, jumladan terrorizm va ekstremizm xavfi, transmilliy jinoyatchilik, kiberxavfsizlik muammolari hamda favqulodda vaziyatlar sharoitida jamoat xavfsizligini ta’minlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda²¹.

O‘zbekiston sharoitida harbiy infratuzilma jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u milliy mudofaa qobiliyatini mustahkamlash bilan birga, chegara xavfsizligini ta’minlash, favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish, tinchlik va barqarorlikni saqlashda muhim rol o‘ynaydi²². Harbiy obyektlar, muhandislik inshootlari, transport-logistika tizimlari, aloqa va axborot tarmoqlari, boshqaruv hamda monitoring markazlarining zamonaviy talablar asosida rivojlanishi jamoat xavfsizligini ta’minlash samaradorligini oshirishga xizmat qiladi²³.

Bugungi kunda O‘zbekistonda harbiy infratuzilmani rivojlantirish jarayonlari davlat xavfsizlik strategiyalari, jamoat xavfsizligini ta’minlash konsepsiyalari hamda qurolli kuchlarni modernizatsiya qilishga qaratilgan islohotlar bilan chambarchas bog‘liqdir²⁴. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy aloqa va boshqaruv tizimlarini rivojlantirish, harbiy va fuqarolik tuzilmalari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni kuchaytirish jamoat xavfsizligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda²⁵.

Shu nuqtai nazardan, jamoat xavfsizligini ta’minlashda harbiy infratuzilmani rivojlantirish istiqbollarini O‘zbekiston sharoitida ilmiy asosda o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan takliflar ishlab chiqish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi²⁶. Mazkur ishda ushbu masalalar har tomonlama tahlil qilinadi.

20.UN Global Counterterrorism Strategy, United Nations Security Council Resolutions on terrorism. **United Nations**.

21.World Economic Forum. *Global Risks Report* (annual reports on global security risks).

23.Henry Durojaye & Oluwaukola Raji. *Impact of State and State Sponsored Actors on the Cyber Environment and the Future of Critical Infrastructure*. ArXiv 2022.

24.Giuseppe Cascavilla et al. *Counter-terrorism in cyber-physical spaces: Best practices and technologies*. ArXiv 2023.

25.U.S. Department of Defense. *National Defense Strategy* (latest published version).

26.International Institute for Strategic Studies (IISS). *The Military Balance* (annual assessment of global military capabilities).

27.Global Terrorism Index. *Institute for Economics & Peace* (annual reports).

29.World Bank. *World Development Report* (security and conflict section).

30.EUROPOL. *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)* (annual reports).

Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta’minlash, milliy xavfsizlikni mustahkamlash va davlat mudofaa salohiyatini oshirish masalalari mustahkam huquqiy asoslar bilan ta’minlangan. ²⁷Ushbu yo‘nalishda harbiy infratuzilmani rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, qonunlar, Prezident farmon va qarorlari, shuningdek, hukumat dasturlari asosida izchil olib borilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlatning suvereniteti, hududiy yaxlitligi va xavfsizligini ta’minlash oliy qadriyat sifatida belgilangan bo‘lib, bu normalar jamoat xavfsizligini ta’minlashda harbiy infratuzilmaning huquqiy poydevorini tashkil etadi²⁸. Shuningdek, “Mudofaa to‘g‘risida”, “Milliy xavfsizlik to‘g‘risida”, “Qurolli Kuchlar to‘g‘risida”, “Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to‘g‘risida” kabi qonunlar harbiy infratuzilmani tashkil etish, undan foydalanish va uni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlarini belgilab beradi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari asosida jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimini tubdan takomillashtirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. ²⁹Xususan, Qurolli Kuchlarni modernizatsiya qilish, harbiy obyektlar va infratuzilmani rekonstruksiya qilish, zamonaviy harbiy-texnik vositalar bilan jihozlash, harbiy boshqaruv va aloqa tizimlarini raqamlashtirish bo‘yicha muhim tashabbuslar ilgari surildi³³.

Bu jarayonlar harbiy infratuzilmaning jamoat xavfsizligini ta’minlashdagi rolini yanada kuchaytirdi³⁴.

Shuningdek, jamoat xavfsizligini ta’minlashda harbiy infratuzilmaning samaradorligini oshirish maqsadida harbiy va huquqni muhofaza qiluvchi organlar o‘rtasidagi hamkorlikning huquqiy mexanizmlari takomillashtirildi³⁵. Ichki ishlar organlari, Milliy gvardiya, Favqulodda vaziyatlar vazirligi va boshqa tegishli tuzilmalarning vakolatlari aniq belgilandi, ularning moddiy-texnik bazasi mustahkamlandi³⁶. Bu esa jamoat tartibini saqlash, favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish va aholi xavfsizligini ta’minlashda harbiy infratuzilmaning samarali qo‘llanilishiga xizmat qilmoqda³⁷.

Bundan tashqari, O‘zbekistonda jamoat xavfsizligini ta’minlash sohasida xalqaro huquqiy normalar va ilg‘or xorijiy tajribalarni milliy qonunchilikka joriy etish bo‘yicha izchil ishlar amalga oshirilmoqda³⁸. Mintaqaviy va xalqaro xavfsizlik tashabbuslari doirasida harbiy infratuzilmani rivojlantirish, qo‘shma mashg‘ulotlar o‘tkazish va axborot almashinuvini kuchaytirish bo‘yicha huquqiy asoslar yaratilgan³⁹.

29.EUROPOL. *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)* (annual reports).

30.INTERPOL. *Global Cybercrime & Security Reports*.

31.United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). *Global Assessment Reports on disaster risk*.

32.International Committee of the Red Cross (ICRC). *Rules of War and Civil Protection Reports*.

33.U.S. Department of Homeland Security. *Cybersecurity & Infrastructure Security Agency (CISA) guidance*.

Bugungi kunda O'zbekistonda jamoat xavfsizligini ta'minlashda harbiy infratuzilmani rivojlantirish mustahkam huquqiy baza asosida amalga oshirilmoqda. Ushbu sohada qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar va amalga oshirilgan islohotlar mamlakatda barqarorlikni ta'minlash, aholi xavfsizligini mustahkamlash va milliy manfaatlarni ishonchli himoya qilishga xizmat qilmoqda³⁹.

34.Council of Europe. *Convention on Cybercrime (Budapest Convention)*.

35.OSCE. *Security and Co-operation in Europe Reports*.

36.International Telecommunication Union (ITU). *Global Cybersecurity Index*.

37.United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). *Reports on migration and conflict*.

38.World Health Organization (WHO). *Health Emergencies Programme Reports* (related to climate & health security).

39.United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). *Sendai Framework Progress Reports*

XULOSALAR Jamoat xavfsizligida harbiy infratuzilmaning o'rni olingan ma'lumotlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, harbiy infratuzilma jamoat xavfsizligini ta'minlashning eng muhim tarkibiy qismidir. U milliy mudofaa salohiyatini oshirish, chegaralarni himoya qilish, favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish va fuqarolar hayoti hamda mol-mulkini himoya qilishga xizmat qiladi. Shuningdek, harbiy infratuzilma ichki barqarorlikni mustahkamlash, terrorizm va ekstremizm xavfini kamaytirish hamda transmilliy tahdidlarga qarshi kurashishda samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Rivojlanish istiqbollari va zamon talablariga moslashuvchanlik. Bugungi kunda harbiy infratuzilmani rivojlantirish jarayonlari raqamli texnologiyalarni joriy etish, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini yaratish, kiber va axborot makonini himoyalash, logistika va kommunikatsiya tizimlarini takomillashtirish orqali amalga oshirilmoqda. Ushbu rivojlanish yo'nalishlari harbiy infratuzilmaning zamon talablariga moslashuvchanligini oshiradi va jamoat xavfsizligini samarali ta'minlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Huquqiy va institutsional asoslar O'zbekiston Respublikasida harbiy infratuzilmani rivojlantirish huquqiy jihatdan mustahkam poydevor bilan ta'minlangan. Konstitutsiya, qonunlar, Prezident farmonlari va qarorlari, shuningdek, hukumat dasturlari harbiy infratuzilma faoliyatining huquqiy asoslarini belgilab beradi. Shu bilan birga, harbiy va fuqarolik tuzilmalari o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari ham takomillashtirilmoqda, bu esa xavfsizlik tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Olimlar va ilmiy tadqiqotlar roli .O'zbekiston olimlari va harbiy ekspertlar tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar harbiy infratuzilmaning jamoat

xavfsizligidagi ahamiyatini chuqur tahlil qilishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, harbiy tayyorgarlik, kadrlar malakasini oshirish va infratuzilma modernizatsiyasi xavfsizlikni ta'minlashda strategik omil hisoblanadi. Ilmiy tavsiyalar davlat siyosati bilan uyg'unlashtirilganda, ularning amaliy samarasi oshadi. Amaliy natijalar va davlat siyosati . So'nggi yillarda O'zbekistonda harbiy infratuzilmani modernizatsiya qilish, yangi harbiy obyektlar qurish, mavjud infratuzilmani yangilash, Qurolli Kuchlar va boshqa tuzilmalarning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash bo'yicha izchil ishlar amalga oshirildi. Bu jamoat xavfsizligini mustahkamlash, favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish va milliy manfaatlarni himoya qilish bo'yicha samarali natijalarni berdi. Umuman olganda, jamoat xavfsizligini ta'minlashda harbiy infratuzilmani rivojlantirish — nafaqat milliy mudofaa salohiyatini oshirish, balki ichki barqarorlikni ta'minlash, fuqarolar xavfsizligini kafolatlash va mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirishning strategik yo'nalishi hisoblanadi. O'zbekistonda amalga oshirilgan huquqiy, ilmiy va amaliy ishlanmalar harbiy infratuzilmaning samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda va kelajakda yanada mustahkam xavfsizlik tizimini yaratishga zamin tayyorlaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. sadykova, r., kintonova, a., gabdullina, a. & karas, r. *the role of cybersecurity challenges in countering terrorism. public administration and civil service*. doi: <https://doi.org/10.52123/1994-2370-2023-1140>.
2. qambarov, d. *xalqaro terrorizm: xalqaro jinoyat sifatida huquqiy javobgarlik va global hamkorlik. modern science and research*, no. 11, 2024.
3. *o'zbekiston respublikasi prezidentining 2021 yil 29-noyabrdagi "o'zbekiston respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi pf-27-son farmoni. president.uz.*
4. *mudofaa to'g'risida qonun matni (1996, 2001 va keyingi tahrirlar).*
5. *milliy xavfsizlikni ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar. azkurs.org.*
6. *O'zbekiston Respublikasining davlat xavfsizligi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. Gov.uz.*
7. sobirov, sirojiddin o'g'li. *jamoat xavfsizligini jangovor ta'minlash tizimining nazariy va amaliy ahamiyati. journalss.org.*
8. xotamov, z. t. *jamoat xavfsizligini ta'minlashda milliy gvardiyaning o'rni.*
9. karimberganov, t. a. *kiberhujumlar va ularning axborot xavfsizligiga ta'siri.* 2024.
10. tursunov, m. *yangi o'zbekistonda xavfsizlikning huquq asoslari.* 3(29), 2025.
11. giyasova, s. m. *uzbekistan's cooperation in the fight against international terrorism. modern science and research*, 2025.
12. g'oziyev, x. & elov, z. *harbiy xizmatchi kasbiy kompetentligi namoyon etilishi.*
13. omonov, u. *harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolarini ijtimoiy himoya qilishning mohiyati va ahamiyati. eurasian journal of academic research*,
14. *o'zbekiston respublikasining 2021 yil 26 martdagi pf-6196 sonli farmoni.*
15. *o'zbekiston respublikasining 2021 yil 15 aprel pq-5077 sonli qarori .*
16. *o'zbekiston respublikasi milliy gvardiyasi to'g'risidagi 647-sonli qonun.*

- 17.o'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining 2019 yil 3 iyul qarori №555.
- 18.oecd / un global counter-terrorism framework (international standards on terrorism prevention and cooperation). **oecd / united nations.**
- 19.nato defence and security guidelines (on civil-military cooperation and infrastructure). **nato publications.**
- 20.un global counterterrorism strategy, united nations security council resolutions on terrorism. **united nations.**
- 21.world economic forum. *global risks report* (annual reports on global security risks).
- 22.henry durojaye & oluwaukola raji. *impact of state and state sponsored actors on the cyber environment and the future of critical infrastructure*. arxiv 2022.
- 23.giuseppe cascavilla et al. *counter-terrorism in cyber-physical spaces*: 2023.
- 24.u.s. department of defense. *national defense strategy* (latest published version).
- 25.european union. *cybersecurity strategy for the digital decade*.
- 26.international institute for strategic studies (iiss). *the military balance* (annual assessment of global military capabilities).
- 27.global terrorism index. *institute for economics & peace* (annual reports).
- 28.world bank. *world development report* (security and conflict section).
- 29.europol. *internet organised crime threat assessment (iocta)* (annual reports).
- 30.interpol. *global cybercrime & security reports*.
- 31.united nations office for disaster risk reduction (undrr).
- 32.international committee of the red cross (icrc). *rules of war and civil protection reports*.
- 33.u.s. department of homeland security. *cybersecurity & infrastructure security agency (cisa) guidance*.
- 34.council of europe. *convention on cybercrime (budapest convention)*.
- 35.osce. *security and co-operation in europe reports*.
- 36.international telecommunication union (itu). *global cybersecurity index*.
- 37.united nations high commissioner for refugees (unhcr). *reports on migration and conflict*.
- 38.world health organization (who). *health emergencies programme reports* (related to climate & health security).
- 39.united nations office for disaster risk reduction (undrr). *sendai framework progress reports*